

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)
 רח' האדמו"ר מצאנז 10
 בני ברק

שיעורים ממורנו ורבינו

מרא דאתרא דשכונת "אדמור מצאנז-והסביבה"

מורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

פרשת "שמות" – תשפ"ד

התוכן:

1. שניים מקרא ואחד תרגום. (ליל שב"ק "שמות") – שיעור 1.
2. ברכת התורה שהלך לישון בלילה וקם באמצע הלילה ללמוד. (שב"ק "שמות") – שיעור 2.

ניתן לצפות ולהוריד את כל שיעורי מרן הרב שליט"א

באתרנו: <http://pninim.co.il/>

תחת הלינק: [שיעורי הגאון רבי יום טוב זנגר](http://pninim.co.il/)

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנז 10

בני ברק

שיעור ממורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

ליל ש"ק פ' שמות תשפ"ד

ענייני שנים מקרא ואחד תרגום

רמז למצות שנים מקרא ואחד תרגום

כ' הלבוש (סי' רפ"ה ס"א) והפמ"ג (משב"ז סי' רפ"ה סק"א) וז"ל ואלה שמות, ראשי תיבות וחייב אדם להשלים הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום עכ"ל. אבל בבעל הטורים על הפסוק הוסיף עוד דבר חשוב מאוד, וז"ל "ואלה שמות בני ישראל" – ר"ת ואדם אשר לומד הסדר שנים מקרא ואחד תרגום בקול נעים ישיר יחיה שנים רבות ארוכים לעולם.

האם צריך לקרא שמו"ת בטעמי המקרא

מדברי בעל הטורים שכתב שנים מקרא ואחד תרגום בקול נעים ישיר, מבואר דס"ל שצריך לקרא שמו"ת בטעמי המקרא, ובזכות זה יזכה לחיות שנים רבות ארוכים לעולם [ומסתמא מקורו מהגמ' בברכות (ח): שבזכות מצוה זו מאריכין לו ימיו ושנותיו, הגם שאין זכר שם שצריך לקרא עם הטעמים], וכ"כ רבינו יונה (ספר היראה אות ד"ש) שכתב, וז"ל וישלים פרשיותיו עם הציבור בכל שבוע שנים מקרא ואחד תרגום וכו' והמקרא יקרא בנגינותיו כי הקורא בלא זמרה, התורה חוגרת שק עכ"ל (עי' מגילה ל"ב: כל הקורא בלא נעימה, ושונה בלא זמרה, עליו הכתוב אומר "וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים"). וכ"כ בשו"ת הב"ח (החדשות סי' מ"ב) דכדי לצאת ידי חובה בקריאת שמו"ת, צריך לקרוא בטעמים, וכ"כ ביוסף אומץ (סי' תקנ"ח) והרב החיד"א ז"ל במחזיק ברכה (סי' רפ"ה סק"ח).

אבל המ"ב (סי' רפ"ה סק"ז) כ' בשם הפמ"ג (א"א סק"ט) שנגון הטעמים אינו מעכב, וראיתו מהא דנפסק בשו"ע (שם ס"ו) מלמדי תינוקות אין צריכים לחזור ולקרות הפרשה בשבת, והרי כשהם לומדים עם התינוקות אינו דווקא בניגון הטעמים. אבל בשו"ת שבט הקהתי (ח"ד סי' צ"ה) כתב דיש לדון בראיית הפמ"ג, דהרי מצינו בכמה מקומות שהיו רגילים ללמוד את החומש עם התינוקות בטעמים (עי' נדרים ל"ו). וטור סוסי קל"ב, שכתב בענין אמירת קדושה דסידרא ביחידות, וז"ל ויש מי שאומר כיון שהם פסוקים, הרי הוא כקורא בתורה, ויכול יחיד לאמרן, ובלבד שיאמר אותן בניגון וניקודן וטעמן כדרך שהתינוקות קורין לפני רבן עכ"ל. והכי גם מבואר בב"י סי' נ"ט ד"ה ובספר הפרדס).

עוד העירו שמשמעות המ"ב (סי' רפ"ה סק"ב) היא, דלכתחילה יש לקרא שמו"ת בטעמים (ולא כמשי"כ בסק"ז שא"צ להדר בזה לכתחילה), מדהביא בשם הרדב"ז, דמי שהוא בקי בטעם ובנקודות בעל פה, טוב להדר לקרות בס"ת גופא. אבל יש מקום לדחות הראי"י קצת, דהרי ברדב"ז שם מבואר דהמעלה היא לקרא מתוך ס"ת שקדושתו מרובה, ובפרט שמצות כתיבת ס"ת היא כדי שיקראו בה, וא"כ אינו בהכרח שקריאתה בטעמיה, היא הסיבה של ההידור הזה לקרא מתוך הס"ת.

האם צריך לקרוא התרגום בטעמים

הכה"ח (סי' רפ"ה סק"ב) כתב שרבינו מהר"ח ויטאל ז"ל קיבל מרבינו האר"י ז"ל, שא"צ לקרוא התרגום בטעמים, וכ"כ היוסף אומץ (סי' תק"ס), והכי מדויק בלשון רבינו יונה הנ"ל (בספר היראה אות ד"ש)

שכתב **"והמקרא יקרא בנגינות"**, וי"א (ע"ש בכה"ח, וכן בבן איש חי שנה ב' פ' לך לך ס"א, ושו"ת תורה לשמה סי' ת"ו) שיש קפידא לקרא התרגום דווקא בלא טעמים. אבל יש לציין מש"כ החוות יאיר במקור חיים (סי' רפ"ה ס"א ד"ה ממה שכתב) שבחומשים קטנים דפוס המבורג שנת תכ"ג, הדפיסו התרגום בטעמים, וכתבו דמנהג חסידים אנשי מעשה לקרוא התרגום בטעמים, והביא סמך למנהגם, אבל גם ציין לדברי האר"י ז"ל הנ"ל.

טעם מצות שמו"ת

כ' הפמ"ג (סי' רפ"ה משב"ז סק"ב) בשם המטה משה (סי' תס"ד) וא"ר (סק"ב) דהטעם שחז"ל חייבו לקרא שנים מקרא ואחד תרגום, משום שהתורה ניתנה ג' פעמים כמבואר בסוטה (ל"ז:), ב' פעמים מקרא כנגד התורה שניתנה בסיני ובאהל מועד, ופעם אחד תרגום כנגד מה שניתנה בערבות מואב ונתפרשה באר היטב (פ' כי תבא כ"ז ח').

בערוך השלחן (סי' רפ"ה ס"ב) כ' דלא נודע לנו טעמו של דבר, ובוודאי **בשעה שתיקן משה רבינו לקרות בתורה, תיקן ג"כ תקנה זו** שכל אחד יקרא שנים מקרא ואחד תרגום, והלבוש כתב טעם הדבר כדי שיהא בקי בתורה ע"ש.

האם יש חיוב גמור לקרא שמו"ת

שנינו בברכות (ח.) אמר רב הונא בר יהודה אמר ר' אמי לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום, ואפילו עטרות ודיבון (פרש"י שאין בו תרגום), שכל המשלים פרשיותיו עם הציבור מאריכין לו ימיו ושנותיו. אבל הרמב"ם (הל' תפלה סופ"ג) שינה מלשון הגמ', ופסק דאע"פ שאדם שומע כל התורה כולה בכל שנתו בציבור, **חייב לקרות לעצמו בכל שבוע ושבע סדר של אותה שבת** שנים מקרא ואחד תרגום, ופסוק שאין לו תרגום, קוראהו שלשה פעמים עד שישלים פרשיותיו עם הציבור. וכן בשו"ע (סי' רפ"ה ס"א) פסק כלשון הרמב"ם **דחייב לקרות לעצמו כו'**, ושינו מלשון הגמ' שרק כ' **לעולם** ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור, והסביר בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' מ"ו) דהרמב"ם שינה מלשון הגמ' שלא תאמר שהיא רק הנהגה טובה וכפשוט משמעות הגמ', ולכן כתב דהוא חיוב גמור.

וע"ש עוד, שדן אי כופין עליה לקיימה כמו שכופין על שאר מצוות עשה אפילו דרבנן כמבואר בתוס' בכתובות (פ"ו.). ובשו"ת הרשב"א (ח"ד סי' רס"ד), אלא דאפשר שמו"ת הוא ענף של מצות ת"ת שמתן שכרה בצדה וממילא אין כופין עליה, אבל זה ברור דחיוב גדול הוא, וחז"ל קבלו דהנהגה במצוה זו יזכה לאריכות ימים, ובעו"ה התחילו להתרשל בזה, וכבר ידוע כמה נזהרו בזה אבותינו ורבותינו עכת"ד.

בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' ר"ו) מבואר דס"ל דקריאת שמו"ת חובה אפילו למי שתורתו אומנתו כרב ששת אע"פ שפטר והוה מלשמוע קרה"ת בציבור כמבואר בברכות (ח.).

קריאת שמו"ת פרשה פרשה או פסוק פסוק

כ' המ"ב (סי' רפ"ה סק"ב) דיש דעות בין האחרונים בענין הקריאה, ד"א שיקרא כל פסוק ב' פעמים ואח"כ התרגום שלו, וי"א שיקרא כל פרשה ואח"כ התרגום, והיינו שיקרא כל פרשה פתוחה או סתומה (ולא לפי מה שמצויין בחומשים שלישי או רביעי, דזה אינו כלום כמבואר בערוה"ש סי' רפ"ה ס"ד, וכן במ"ב סי' קל"ח סק"א) ב' פעמים ואח"כ התרגום, ואמנם במ"א ושע"ת מצדדים כדעה ראשונה, אבל במעשה רב כ' שהגר"א נהג לומר התרגום אחרי כל פרשה פתוחה או סתומה, או אחרי מקום שנראה יותר הפסק ענין, וסיים המ"ב דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד.

בדברי חמודות על הרא"ש בברכות (פ"א אות מ"א) דייק משאחז"ל "שנים" מקרא ואחד תרגום ולא אמרו "שתיים" מקרא, אע"פ דפרשה היא לשון נקיבה, כדי ללמד לנו, שיקרא כל פסוק ופסוק ב' פעמים ואח"כ התרגום שלו, וכעין מה שהיו עושין בציבור כשהיו מתרגמין, כדתנן במגילה דלא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד משום שאין הציבור מבינים יותר, וכמו"כ שייך טעם זה ליחיד כשמקיים מצות שמו"ת.

והנה בסברת הנוהגים לקרא כל פרשה ואח"כ התרגום, הסביר בערוה"ש (סי' רפ"ה ס"ד) דהוא כמו שהקב"ה אמר למשה רבינו פרשה, ואז הפסיק כדי ליתן ריוח למשה להתבונן בכל פרשה ופרשה.

עוד הוסיף שם (ס"ה) דאם יש פרשה באמצע פסוק כמו בפ' וישלח ויהיו בני יעקב שנים עשר", ובפ' פנחס ויהי אחרי המגפה", יפסיק באמצע הפסוק שהוא סוף הפרשה, ואע"ג דאחז"ל במגילה (כ"ב). דכל פסוק דלא פסקיה משה לא פסקינן, הרי כאן פסקיה משה, וכן פסקו במחצה"ש (סי' רפ"ה סוסק"א) בשם השל"ה הק', ובקיצור שו"ע (סי' ע"ב ס"א). עוד כ' בערוה"ש הנ"ל דגם בעשרת הדברות בפסוק של לא תרצח וגוי יש פרשה, אבל בבה"ל בהל' שבועות (סי' תצ"ד) כ' שאסור להפסיק קריאתו מלא תרצח עד לא תחמוד שהוא פסוק אחד, ואע"פ שפרשיות מפוסקין באמצע, אבל א"א לומר שתיבות לא תרצח הם פסוק בפני עצמו דאין לנו פסוק בכל התורה פחות מג' תיבות, וכ' דאפילו ביחיד אסור להפסיק בזה, וכן מבואר בכה"ח (סי' רפ"ה סק"ה).

בערוה"ש (שם ס"ו) הביא דעה שלישית שקראו כל הסדרה, ואח"כ פעם שני ואח"כ התרגום, והביא ראיי' למנהג זה מרש"י בברכות, ומביאים שמרן הקה"י זצ"ל אמר שאין הבדל אם קוראים את כל הסדרה כולה מקרא בהמשך אחד או פרשה פרשה, והוא בעצמו נהג לקרא כל הסדרה בהמשך אחד עד שנותיו האחרונות שאז קרא פרשה פרשה (ארחות רבינו ח"א עמוד קכ"ג).

ואמנם להלכה כבר פסק המ"ב (סי' רפ"ה סק"ב) דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד, אבל בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' ל"ג סק"א) הביא ששמע מעדות נאמנה ממ"י שהי' ביחד עם רבינו החפץ חיים זצ"ל באחד מערי פולין כשנסע עוד למכור את ספריו הק', שהי' מעביר הסדרה פסוק פסוק, ועל כל פסוק תרגום ופרש"י ורמב"ן, ולא הפסיק בדיבור עד שסיים הכל.

מתי יקרא התרגום

כ' המ"ב (סי' רפ"ה סק"י) בשם הלחם חמודות לא יקרא התרגום תחילה ואח"כ מקרא, אלא יקרא לכתחילה שנים מקרא מקודם ואח"כ תרגום, והוסיף בשעה"צ (סק"י) דבדיעבד יוצא אפילו אם קורא התרגום באמצע, אבל בערוה"ש (שם ס"ג) כ' דבלבוש מבואר, דאפילו לכתחילה יכול לקרא מקרא תרגום מקרא, מדכתב שאם אדם קורא אחד מקרא ואחד תרגום לבדו, ואח"כ כשקורין הפרשה בבהכנ"ס קורא עם החזן מלה במלה, הרי זה קיים שמו"ת, ואע"פ שכי' שם שהביי ס"ל דלא י"ח בזה, היינו משום דס"ל דא"א לצאת במה ששומע מהש"צ, אבל לא משום שקרא התרגום באמצע.

והנה מרן החזו"א זצ"ל הי' קורא מקרא תרגום ומקרא, דלא כמ"ב, והסביר שאומרים התרגום כדי להבין את מה שקראו, ולפ"ז מסתבר שיאמר התרגום מיד לאחר מקרא ראשון (ארחות רבינו ח"א עמוד קכ"ג). ובדרך דרוש יש לבאר ע"פ מה שהסביר הג"ר משה סולובייצק זצ"ל, דהטעם שחז"ל תקנו דווקא שני פעמים מקרא ורק פעם אחת תרגום, הוא כדי להשריש בלבנו שאפילו אם לומדים ומבינים הפרשה עם תרגום או עם פרש"י, עדיין נשאר המקרא בלא תרגום, דעד כמה שלומדים חומש עם המפרשים עדיין נשאר חלק גדול של התורה שאין אנו מבינים משום שהיא הרבה יותר עמוקה מהשגת שכלנו (קובץ קול התורה חוברת ל"ט עמוד כ"ט), ואפשר מה"ט יש לקרא המקרא דווקא אחרי התרגום, כדי להראות שגם אחרי התרגום, עדיין יש הרבה הרבה ללמוד מהפסוק.

היאך מהני פרש"י במקום התרגום כשאין פירוש על כל מילה

כ' בשו"ע (סי' רפ"ה ס"ב) אם למד הפרשה בפירוש רש"י, חשוב כמו תרגום, וכתב המ"ב (סק"ה) בשם הכנה"ג בשם המהר"ם מינץ, שאותן פסוקים שאין עליהם פירוש רש"י, יקרא אותן שלש פעמים. לפ"ז הקשו, אם כשאין פרש"י על פסוק, צריך לקרא את הפסוק ג' פעמים, א"כ היאך מהני פרש"י כלל במקום תרגום, דהרי אין רש"י מפרש כל מילה שבפסוק, ומה לי פסוק שלם ומה לי כמה מילים, סוף סוף אם אין תרגום על כל מילה היאך י"ח ע"י לימוד פרש"י.

קושיית הפמ"ג והלבושי שרד על המ"א

המ"א (סי' רפ"ה סק"ד) העיר על משי"כ בשו"ע שפרש"י חשוב כמו תרגום, וז"ל ומ"מ צריך לקרות ב' פעמים מקרא עכ"ל, ומקורו בשו"ת מהר"ם מינץ (סי' פ"ז אות ז'). הפמ"ג (א"א סק"ד) והלבושי שרד (סק"ג) הקשו על המ"א, דפשיטא הכי ומה חידש לנו המ"א, דהרי זה ברור שכוונת השו"ע היא שפרש"י היא במקום התרגום, אבל אין לימוד פרש"י סיבה לפוטרו מלומר שנים מקרא, ואמנם הפמ"ג לא יישב את הקושי, אבל הלבושי שרד תי, שבזמן שלמד הפרשה עם פרש"י, אינו יוצא בזה רק לתרגום (ואין לימוד זה נחשב כאילו קרא הפרשה פעם אחת, אפילו אם בפועל קרא את הפסוקים בזמן שלמד פרש"י), כיון שמפסיק בפירוש הפסוק בין כל תיבה וענין, ולכן כי המ"א שצריך לקרא המקרא ב' פעמים חוץ מלימוד זה (אבל העיר שממשי"כ המ"א בסק"ט לא משמע הכי, דמבואר בשו"ע שם שמלמדי תינוקות א"צ לחזור לקרות הפרשה בשבת, מדכתב דהיינו דווקא בימיהם שלמדו פירוש המקרא עם התינוקות, אבל אם המלמד לומד פירוש המלות לחוד לא יצא, ומ"מ די שיקרא עוד פעם אחת תרגום, דזה עולה לו במקום מקרא).

שיטת השו"ע הרב שצריך לקרא המקרא ג' פעמים כשמקיים שמו"ת בפרש"י

השו"ע הרב (סי' רפ"ה ס"ב) כי וז"ל הקורא ב' פעמים מקרא ובפעם ג' חוזר ולומד כל הפרשה עם פרש"י שהוא בנוי על יסוד התלמוד, הרי זה מועיל יותר מהתרגום, שהוא מפורש יותר עכ"ל. הרי מבואר בשו"ע הרב, שהבין שהלומד שמו"ת עם פרש"י במקום התרגום – פירוש, שחוץ ממה שקורא את הפרשה פעמיים, בנוסף לכך גם לומד פרש"י יחד עם קריאת הפרשה (פעם שלישית), והסביר בקו"א (שם סק"א) דכיון שבפסוקים עטרות ודיבון חייב לקרותם ג' פעמים משום שפרש"י אינו מפרשם, כמו"כ בכל פסוק יש כמה וכמה תיבות שאין עליהם פרש"י, וא"כ היאך סתמו שיוצא שמו"ת בפרש"י, אלא ודאי דמיירי שלומד הפרשה פעם שלישית עם פרש"י, והסביר שכן הבין גם המהר"ם מינץ (שהובא במ"א הנ"ל), דאל"כ מה חידש לנו שצריך לקרא הפרשה עוד ב' פעמים חוץ ממה שלומד פרש"י, וכי ס"ד דסגי בפעם אחת מקרא ופעם אחת פרש"י לחוד בלי מקרא, וכי פרש"י עדיף מתרגום.

הרי מבואר בשו"ע הרב שהמקיים שמו"ת עם פרש"י, צריך לקרא את הפרשה ג' פעמים, ולפי דבריו מיושב היטב, אבל יש לציין שהמ"ב השמיט את חידושו של השו"ע הרב, ואדרבה כי (סי' רפ"ה סק"ה) על כן יוצא במה שקורא שני פעמים מקרא ואחד פירוש רש"י. ולכן נראה שיש ליישב התמיה באופן אחר.

מחלוקת הטור והרא"ש בגדר מצות שמו"ת

הטור (סי' רפ"ה ס"ב) כי ואם לומד הפרשה בפירוש רש"י, חשוב כמו תרגום, שאין כוונת התרגום אלא שיבין הענין, אבל אם קורא בשאר לעז לא. הב"י הביא מקור דברי הטור מהרא"ש בברכות (פ"א סי' ח') וסמ"ג (עשין י"ט), ולשון הרא"ש הוא וז"ל ונראה שהקורא בפירוש התורה יוצא בו ידי תרגום כיון שמפרש בו כל מלה ומלה עכ"ל, ולכאורה תמוה טובא על הטור ששינה מלשון אביו, ולא הזכיר שצריך לקרא הפירוש "על כל מלה ומלה" אלא כי שהפירוש חשוב כמו תרגום "כיון שכוונת התרגום הוא שיבין הענין". וכבר תמה בשו"ת בית יעקב (נדפס בשנת תנ"ו – סי' קל"ז ד"ה ועפ"ז) על הטור, דהרי הרא"ש כי מפורש שצריך תרגום על כל מלה ומלה, ואילו פרש"י עה"ת אינו אלא להבין הענין, ולא כל מלה ומלה, וע"ש משי"כ לבאר מנין למד הטור החידוש שלו, והגר"ש קלוגר זצ"ל בספר החיים (סי' רפ"ה) ג"כ תמה היאך י"ח בפרש"י כיון שיש הרבה מילים שאינו מפרש, ונשאר בצ"ע.

ג' ביאורים בשיטת הפוסקים בצורת קיום מצות שמו"ת

בשו"ת הרמ"א (סי' קכ"ט ד"ה ואבא) מביא תשובה מהג"ר שמואל יהודה בנו של המהר"ם פדווי"א (סי' קכ"ז וסי' קכ"ט הם מהגרש"י פדווי"א, וסי' קכ"ח וסי' ק"ל הם מהרמ"א), שכתב שיש ג' מיני פירושים: א. אין כוונתו כי אם לפרש המלות, והם כל לשונות לעז שבהם נעתק המקרא, ב. פירוש הענין כמו פרש"י והרמב"ן ורלב"ג

ושאר מפרשים, שהם חיבורים שחוברו ע"י בני"א כפי הבנתם וסברתם בקרא, ומגמתם היתה על הרוב הבנת הענין ולא פירוש המילות, ולא פירשו כי אם מלות זרות, ג. התרגום, שמפרש כל מלה ומלה, ומפרש ג"כ במקומות רבים את הבנת הענין, אך לא בביאור רחב כמו רש"י ושאר המפרשים, אמנם המעט המפורש בו הוא מקובל מפי הגבורה, ולא כשאר הפירושים שחברו בני"א מדעתם (והמעייין ברמב"ן פ' ויגש ופי' יתרו יראה כי בפירוש התרגום דברים נוראים בחכמת הקבלה). ונחלקו הפוסקים בענין התקנה לקרוא שמו"ת, שיי"א שעיקר התקנה היתה לפרש המלים, וכיון שהלעז יותר מובן אצלינו מתרגום, א"כ כל אחד יוצא בלשון לעז שלו (ושיטה זו היא כפירוש א' הנ"ל), ויי"א שהכוונה היא הבנת הענין, ולכן יוצאים דווקא בתרגום שמפרש כמה דברים, משא"כ בלשון לעז, ולפי"ז כש"כ שיוצאים בפרש"י ושאר המפרשים, והיא שיטת הרא"ש (ושיטה זו היא כפירוש ב' הנ"ל), ויי"א שאין אדם יוצא אלא בתרגום והיא דעת ר"י ורב עמרם (מובא בהגהות מיימוניות ה"ל תפלה פ"י"ג אות ת' בשם רב נטרונאי גאון), משום שהתרגום ניתן בסיני, משא"כ בפירושים אחרים (ושיטה זו היא כפירוש ג' הנ"ל).

מתוך דבריו יש ללמוד, שהסוברים שאפשר לקיים שמו"ת עם פרש"י, היינו משום דס"ל שעיקר התקנה היתה לצורך הבנת הענין (וזהו היא עומק כוונת הטור הנ"ל שכתב שאין כוונת התרגום אלא שיבין הענין), ולא עצם תרגום המילים, ולכן אין נ"מ במה שלא פירשו את כל המילים, דכיון שקורא שנים מקרא, וגם לומד פרש"י, הרי הוא מבין את כל הענין, וכל זה דלא כשיטת הרא"ש שהוא המהלך השלישי הנ"ל, שצריך לתרגם דווקא באופן שמפרש כל מלה ומלה.

לפי"ז נראה שהשו"ע פסק כשיטת הטור, שהעיקר הוא שיבין הענין, וא"צ לתרגם כל מלה ומלה כמו התרגום, וא"כ מיושב מש"כ המ"ב שיי"ח בקריאת הפסוק שני פעמים, ואחד פירוש רש"י.

ביאור המשנת יוסף לפי הערוה"ש למה יי"ח בפרש"י אע"פ שאינו מתרגם כל מילה

בשו"ת משנת יוסף (ח"י סי' ע"ח) ג"כ נדרש לבאר למה יי"ח שמו"ת בפרש"י, אע"פ שבהרבה פסוקים אינו מבאר כל מילה, והביא מש"כ הערוה"ש (סי' רפ"ה ס"ב) שקריאת שמו"ת קיבלנו מחז"ל (ברכות ח:), ואחז"ל (סוטה ל"ז:). שנאמר למשה בסיני, ונשנה באהל מועד, ושילש בערבות מואב, הרי חיוב מדרבנן לקרוא ג' פעמים, ולעולם היינו צריכים לקרא ג"פ מקרא, אך חז"ל בחרו פעם השלישית בתרגום שהוא ניתן ג"כ בסיני (ע' נדרים ל"ז:), ומבואר במ"ב שיש מעלה בתרגום שמתרגם כל מלה, ויש מעלה בפרש"י שמפרש הענין לפי דרשות חז"ל, ולכן יי"א שיי"ח בפרש"י, וגם כשרש"י רק מפרש מקצת הפסוק, בכל זאת יי"ח כיון שהוא הפירוש הכללי מדרשות חז"ל עה"ת, ולפי"ז פשוט דמה שרש"י אינו מפרש א"צ להשלימו במקרא, דאין חיוב בפעם השלישי יותר מפירושו השלם והברור של רש"י.

חשיבות קריאת התרגום גם כשאינו מבין אותו

יש לציין שבכל אופן, אם אינו יכול ללמוד גם התרגום וגם פרש"י, כ' הברכ"י (סי' רפ"ה סק"ב) בשם היש"ש בקידושין (פ"ב סי' י"ד), שאם אינו יכול ללמוד שמו"ת עם התרגום ועם פרש"י, יקרא פרש"י ולא התרגום, אבל הברכ"י כ' דלפי חכמי האמת יש קפידא דווקא בתרגום, והבה"ל (סי' רפ"ה ס"ב ד"ה תרגום) כ' בשם הגאונים והראשונים שהתרגום עדיף כיון שניתן מסיני, וגם משום שיש כמה מילים וכמה פסוקים שאין עליהם פרש"י, ולכן אם אינו יכול ללמוד שניהם, ילמוד התרגום.

קריאת שמו"ת כשאינו מבין את התרגום

אבל באופן שאינו מבין התרגום, יש להסתפק האם גם בכה"ג יעדיף לומר התרגום, או שמא ילמוד הפרשה עם פרש"י. רבינו החפץ חיים זצ"ל (ליקוטי מאמרים ומכתבים אגרת י"ח) כ' וז"ל בימים האלה אין אנו יוצאים יי"ח בתרגום, לפי שאין המוני אחינו בני ישראל מבינים אותו, וצריכים אנו לביאור נכבד שיפרש היטב התוה"ק, וביאור כזה הוא פרש"י, והוא אצלנו מדינא במקום התרגום עכ"ל (אבל יש לציין שבמ"ב לא הזכיר שפרש"י הוא מדינא), וכן מביאים בשם מרן הגריש"א זצ"ל, שאם אינו מבין התרגום אינו מקיים מצות

שמו"ת, אלא צריך להתאמץ ולהבין (אהל יעקב על הלכות שנים מקרא ואחד תרגום עמוד נ"ח), אבל מרן הגרשז"א זצ"ל נקט שאם אינו מבין התרגום כל כך, בכל זאת י"ח שמו"ת (הליכות שלמה על הלי תפלה פ"ב דבר הלכה סקמ"ח).

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנז 10

בני ברק

שיעור ממורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א ליל ש"ק פ' שמות תשפ"ד

ברכות התורה כשהלך לישון בתחילת הלילה וקם ללמוד ושוב חזר לישון

מעשה שהיה השבוע בשיעור דף היומי בשעה תשע בערב, ואחד מהמשתתפים היה בסין לעסקים, והלך לישון בלילה שם, וקם בשעה שלש בבוקר כדי לשמוע לשיעור בטלפון, והתכוון לחזור לישון אח"כ, והוא שאל את המגיד שיעור האם הוא חייב לברך ברכות התורה לפני ששומע השיעור, ואת"ל שחייב לברך, האם יצטרך לברך שנית כשיתעורר אחרי המשך שינתו אחרי השיעור.

שאלה זו גם נוגעת למעשה כאן בא"י בליל ש"ק, כאשר בימות החורף יש אנשים שהם עייפים, והם הולכים לישון במיטה לשעה אחרי הסעודה בליל שבת, ואח"כ לומדים לשלש או ארבע שעות כשהם רעננים, ויש להסתפק האם צריכים לברך ברכות התורה כשמתעוררים אחרי השינה של שעה או שעתיים, ואת"ל שצריכים לברך, האם חייבים לחזור ולברך עוד פעם בבוקר אחרי השינה הקבועה שלהם.

והנה יש מקום גדול לחלק בין הני תרי שאלות, דבשאלה הראשונה, הוא ישן שינת קבע לחצי הלילה עד זמן רב אחרי חצות לילה, משא"כ בשאלה השנייה, שרק ישן שעה וזה היה לפני חצות הלילה, ונתחיל לדון בשאלה השנייה.

ברכה"ת למי שמשכים ללמוד קודם אור היום וחוזר לישון אח"כ עד התפלה

כ' בשו"ע (סי' מ"ז סי"ג) המשכים קודם אור היום ללמוד, מברך ברכת התורה ואינו צריך לחזור ולברך כשילך לביהכ"ס, והסביר המ"ב (סקכ"ט) ובה"ל (ד"ה המשכים) דאפילו אם חזר וישן אח"כ שינת קבע קודם אור היום, א"צ לחזור ולברך, משום דמסתמא דעתו הוא לפטור בברכה זו עד שינת הלילה של אחריו. אבל המ"ב הוסיף דהיינו דווקא לשיטת הי"א בשו"ע (שם סי"א) דס"ל דהישן שינת קבע על מטתו ביום לא הוי הפסק ואינו חוזר ומברך, אבל כיון דאנחנו קיי"ל דמי שישן שינת קבע ביום, המברך לא הפסיד (עי' מ"ב שם סקכ"ה שהביא מחלוקת אחרונים בזה וסיים למעשה דהמברך לא הפסיד), א"כ כש"כ בזה שישן שינת קבע קודם אור היום דהמברך לא הפסיד.

אבל עדיין א"א להביא ראיי משם לנד"ד, דאפשר שאני התם שישן שינת קבע על מטתו עד סמוך לאור היום, ורק אז אמרינן דהשינה מחייבתו לברך ברכה"ת, משא"כ בנד"ד שישן רק שעה או שעתיים בתחילת הלילה, ועוד ששינתו היתה לפני חצות, מי יימר דגם על זה נאמר שחייב לברך.

ברכה"ת למי שישן שינת קבע על מטתו בתחילת הלילה

מאידך גיסא נפסק בשו"ע (שם ס"ב) דהלילה הולך אחר היום, ולכן אם למד בלילה אי"צ לברך כל זמן שלא ישן, והסביר המ"ב (סק"ח) דהיינו שלא ישן שינת קבע, אבל אם ישן שינת קבע על מטתו אפילו בתחילת הלילה, נחשב הפסק גם לשיטת הי"א בסעיף י"א דס"ל דשינת קבע על מטתו ביום לא הוי הפסק. לפ"ז בנד"ד, כיון שישן בתחילת הלילה יצטרך לברך ברכה"ת אחרי השינה הראשונה של שעה או שעתיים. אבל אין זה מוכרח, משום דאפשר אין זו נחשבת כשינת קבע, וממילא אין חיוב לברך, ואת"ל שחייב לברך, עדיין יש להסתפק אם יצטרך לברך עוד פעם כשיתעורר אחרי השינה השניה בבוקר.

שיטת הפר"ח וברכ"י דמי שישן עד חצות וקם ללמוד וחוזר לישון מברך ברכה"ת פעמיים

והנה הפר"ח (סי' מ"ז סק"ג) כ' וז"ל הקם בחצות לילה ודעתו לחזור ולישון, שיברך ברכת המעביר וברכת התורה, ויחזור ויברכם בבוקר, ושאר ברכות השחר יניחם עד לבוקר עכ"ל. כעין זה הביא השע"ת (שם סק"ב) בשם הברכ"י, דהקם באשמורת ולומד, וחוזר לישן על מטתו שינת קבע, כשיקום יברך שנית כל הברכות וגם ברכת התורה, אבל שינת ארעי לא הוי הפסק.

שיטת הערוך השלחן שאם קם לפני חצות כדי ללמוד וחוזר לישון מברך ברכה"ת רק בבוקר

מאידך גיסא, הערוה"ש (סי' מ"ז סכ"ג) פסק, דאם כוונתו לחזור ולישון שנית, אם הוא קודם חצות הלילה יברך רק כשיקום בפעם השניה, ואם הוא אחרי חצות יברך מיד.

והנה הפר"ח וברכ"י מיירי כשישן שינת קבע בתחילת הלילה וקם בחצות או באשמורת, ואחרי שקם ולמד חזר לישון, ולכן כתבו דלא מיבעי השינה בתחילת הלילה שהיתה שינת קבע מחייבת ברכה"ת, אלא גם השינה השניה מחייבת ברכה"ת, אבל בנד"ד שישן בתחילת הלילה וקם עוד לפני חצות הלילה, ובנוסף לכך כל השינה היתה על דעת לקום אחרי שעה או שעתיים, עדיין יש להסתפק אם חייב לברך ברכה"ת.

שיטת המהרש"ם במי שישן במלבושיו על מטתו בתחילת הלילה וקם ללמוד וחוזר לישון אח"כ

בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' של"ז) דן ממש בשאלה דידן במי שישן במלבושיו על מטתו בלילה, וחוזר וניעור ורוצה ללמוד, האם צריך לברך ברכה"ת, או שמא, כיון שיחזור לישון בדרך קבע על מטתו כדרכו, אינו מחוייב לברך אחר שינת ארעי, והביא מש"כ הטור (סי' מ"ז) והט"ז (סי' מ"ד סק"א) דשינת ארעי היינו כשישן על אצילי ידיו, וא"כ מה שישן בתחילת הלילה היתה שינת קבע, ואחרי שהאריך בשאלה זו, כ' דאפילו אם בשאר ברכות סב"ל, אבל ברכה"ת שהם מדאורייתא צריך להחמיר, ולכן פסק שאחרי השינה הראשונה יברך ברכה"ת ויכוון לפטור רק עד השינה השניה, ואז יוכל לברך אחרי השינה השניה בלי חשש, אלא שאז יברך רק ברכת "אשר בחר בנו" שהיא המעולה שבברכות כמבואר בברכות (י"א.), או שיעשה להיפך, שיברך ברכה אחת אחרי השינה הראשונה, ושתי ברכות אחרי השינה השניה.

שיטת הקרן לדוד במי שישן במלבושיו על מטתו בתחילת הלילה וקם ללמוד וחוזר לישון אח"כ

בשו"ת קרן לדוד (או"ח סי' י"א) ג"כ דן בשאלה זו, והביא את דברי המהרש"ם, וכתב (בד"ה והנה בנד"ד) דיש לדון אם לברך אחרי ששכב עם בגדיו על מטתו, דאפשר זה נחשב כשינת ארעי מאחר שדעתו לישון שינת קבע כדרכו אח"כ, ואע"פ שבטור וט"ז הנ"ל מבואר, שהגדר של שינת ארעי הוא כשישן על אצילי ידיו, ובח"א (כלל ט') משמע דבשוכב על מטתו אפילו אם הוא מלובש במלבושיו הוי קבע, בכל זאת בנד"ד אינו מסתבר שיחשב כשינת קבע, כיון שבדעתו לישון אחרי שינתו העיקרית, ועכשיו שאינו פושט את בגדיו, מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שהוא ארעי, והביא ראיי לכך מפ"י הרע"ב בסוכה (פ"ב) אהא דתנן אוכלין ושותין ארעי חוץ לסוכה, ופ"י הרע"ב דארעי - היינו שאוכל דבר מועט להשקיט רעבונו, ובדעתו לאכול אחריה סעודת קבע. הרי משמע דמשו"ה נחשב ארעי משום שדעתו לאכול אח"כ בקבע, וא"כ יש לומר גם בנד"ד לגבי שינה, שהשינה הראשונה אינה אלא להסיר תנומה מעיניו, ודעתו לישון אח"כ שינת

קבע, ולכן השינה הראשונה נחשבת כשינת ארעי, והוסיף דנד"ד אינו דומה למה שפסק הפר"ח במי שישן שינת קבע ואח"כ קם ללמוד, ולכן פסק הקרן לדוד שלא יברך עד אחרי שישן פעם שנית שינת קבע גמור, וכן פסק מרן הגרשז"א זצ"ל, ונהג כן בעצמו (עי' הליכות שלמה על תפלה פ"ו הערה ג), וכן פסק גם בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' ט"ז).

עצת הכה"ח לברך בלי שם ומלכות או בהרהור

בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' ז') ג"כ דן בשאלה זו, והביא המחלוקת הנ"ל, ופסק דעדיף שאחרי שינתו הראשונה יעשה כמש"כ בכה"ח (סי' מ"ז סקכ"ה), שיברך בהרהור או בלי הזכרת שם ומלכות, והמנח"י הוסיף דנכון לכוון בבוקר כשמברך ברכה"ת לפטור לימודו של אותו היום, ושל הלילה שלאחריו עד שישן.

שיטת מרן החזו"א זצ"ל דשינה במלבושיו על מטתו נחשב כשינת ארעי אם אינה שינת הלילה

והנה בודאי יש לצרף לזה שיטת מרן החזו"א זצ"ל (עי' מעשה איש ח"ה עמוד פ"ז), דשינת לילה נחשבת כהפסק לברכה"ת רק אם הולך לישון בבגדי שינה, אבל כשאין דעתו לישון עתה שינת לילה, אלא ישן בבגדיו על דעת לקום ולישון אח"כ שינת קבע, אינו נחשב הפסק (וע"ע מש"כ שם בעמוד י"ב).

שיטת הרבה פוסקים דבמקום ספק ברכות אין לברך בלשון לע"ז או בריך רחמנא

והנה בא"א מבוטשאטש (סי' מ"ז) כתב בכמה מקומות, דכשיש ספק אם לברך ברכה"ת, יברך בלי שם ומלכות בלשון בריך רחמנא וכו', אבל כידוע, גדולי האחרונים ס"ל דהמזכיר שם ה' בלע"ז ג"כ עובר, ומה"ט כתב בשו"ת רע"א (ח"א סי' כ"ה) דמי שמסופק אם בריך ברכת הנהנין, כיון שלהלכה אינו מברך, ממילא גם אסור לברך בלשון לע"ז, והביא ראיי מהרמב"ם (הל' שבועות פ"ב ה"ב) שכתב וז"ל אחד הנשבע או שהשיב בשם המיוחד או באחד מן הכנויין, כגון שנשבע בשמו חנון וכו' וכיוצא בהם בכל לשון, הרי זה שבועה גמורה עכ"ל, וכשיטת רע"א מבואר בשו"ת בית יצחק (או"ח סי' י') ושו"ת אחיעזר (ח"ג סי' ל"ב סק"א), אבל נחלקו הפוסקים בזה כמבואר בהעמק שאלה להנצי"ב (שאילתא נ"ג סק"ב) ואפיקי ים (ח"ב סי' ג') וחזו"א (או"ח סי' קל"ז סק"ו) ותומים (סי' כ"ז סק"ב). והנה המ"ב (סי' רט"ו סק"ט) כ' דאסור לומר שם שמים לבטלה אפילו בלשון לע"ז, ובשעה"צ (סי' ר"ט סק"ט) כ' בשם הפמ"ג, דאפילו בלשון "רחמנא" יש חשש של שם שמים לבטלה, אא"כ מברל דרך שבח והודאה. ולכן למעשה פסק מרן הגריש"א זצ"ל דבמקום ספק ברכות אין לברך בלשון "ברוך רחמנא".

הרהור כדבור במקום ספק ברכות

עוד יש להעיר, על עצת הכה"ח הנ"ל לברך ברכה"ת אחרי השינה הראשונה בהרהור, דהרי נפסק בשו"ע בהל' ברהמ"ז (סי' קפ"ה ס"ב) צריך שישמיע לאזניו מה שמוציא בשפתיו, ואם לא השמיע לאזניו יצא ובלבד שיוציא בשפתיו, והוסיף המ"ב (סק"ב) דאם הרהר בלבו לא יצא, אבל הביא בשם המ"א דאם מחמת חולי או אונס אחר בריך ברהמ"ז בלבו יצא, והעיר המ"ב דהאי יצא לא לגמרי קאמר, דהא קיי"ל הרהור לאו כדיבור דמי, אלא ר"ל דעכ"פ בשעה שאינו יכול לברך יהרהר בלבו, והקב"ה יקבע לו שכר עבור זה, אבל בעצם אינו יוצא, וע"כ כשנסתלק האונס, אם עדיין לא נתעכל המזון יברך ברהמ"ז.

שיטת המ"ב דהרהור לאו כדיבור אפילו בדיעבד ונ"מ בין מצוה מה"ת וברכה דרבנן

כמו"כ מבואר בהל' ק"ש, דבשו"ע (סי' ס"ב ס"ד) נפסק - אם מחמת חולי או אונס אחר קרא ק"ש בלבו יצא, וכתב המ"ב (סק"ז) דהאי יצא לא לגמרי קאמר, דהא קיי"ל הרהור לאו כדיבור דמי, אלא ר"ל דעכ"פ בשעה שאינו יכול לדבר יהרהר ק"ש בלבו, והקב"ה יקבע לו שכר עבור זה, אבל בעצם אינו יוצא בזה, ולכן כשיסתלק האונס, אם עדיין לא עבר זמן ק"ש מחוייב לחזור ולקרותה, והאריך הבה"ל שם להוכיח דאינו ראוי להסתפק בכלל בסוגי' זו, כיון שדעת רוב הראשונים וכמעט כולם נוטים לומר דהרהור לאו כדיבור דמי, ורק הרמב"ם והסמ"ג סוברים דהרהור כדיבור דמי אפילו ברהמ"ז דאורייתא, ואמנם הח"א כתב דמי שהרהר ברכה בלבו צ"ע, אבל הבה"ל כתב שבברהמ"ז בודאי יחזור ויברך - ואפילו בשאר ברכות, הסומך על רוב הראשונים בודאי לא הפסיד.

אמירת פיוטים יחד עם הציבור בברכות ק"ש

וע"ע ברמ"א בהל' ק"ש (סי' ס"ח) דבמקומות שאומרים פיוטים בברכות ק"ש, המיקל ואינו אומר הפיוטים לא הפסיד, ומ"מ לא יעסוק בשום דבר אפילו בדברי תורה, ומ"מ מי שלומד ע"י הרהור שרואה בספר ומהרהר, לית ביה איסורא דהרהור לאו כדיבור דמי, אלא שמתוך כך יבואו לדבר ויבואו לידי הפסק, ולכן אין לאדם לפרוש עצמו מן הציבור במקום שנהגו לאמרם.

שיטת רע"א דבספק בברכה דרבנן יהרהר הברכה

אבל יש להעיר, דבשו"ע בהל' ברהמ"ז (סי' קפ"ד ס"ד) נפסק, אם אוכל ואינו יודע אם בירך ברהמ"ז אם לאו, צריך לברך מספק מפני שהיא מה"ת, וכ' שם רע"א דבשאר ברכות לא יברך מספק, אבל הביא דבגן המלך (בשו"ת גינת וורדים סי' כ"ג) כ' דבשאר ברכות דרבנן יהרהר הברכה בלבו כדי לצאת את שיטת הרמב"ם (הל' ברכות פ"א ה"ז) דבכל ברכות דרבנן יוצא בהרהור, והסביר הגן המלך דממ"נ שפיר דמי, דאם לא בירך עדיין הרי י"ח בברכה זו בהרהור, ואם כבר בירך אינו עובר על "לא תשא" משום ברכה לבטלה כיון שמברך בלבו ואינו מבטא בשפתיו.

אבל יש להעיר ע"ז ממש"כ בשו"ת רע"א (מהדו"ת סי' קנ"א), דאפילו אם הרהור כדיבור דמי, היינו רק מדאורייתא, וי"ח בהמ"ז וק"ש, אבל מצד תקנת חז"ל צריך להוציא בשפתיו ואינו יוצא בהרהור (וכ"כ הפמ"ג בסי' ס"ב משב"ז סק"א), ולכן בק"ש וברהמ"ז מהרהר כדי שיצא עכ"פ מדאורייתא, אבל בתפלה דעיקרו דרבנן, כיון דמצד תקנת חז"ל המצוה היא להוציא בשפתיו, לכן ההרהור כמאן דליתא דהא אינו יוצא בזה חיובו מדרבנן, וע"ע ברע"א (או"ח סי' ק"א) שג"כ כ"כ וי"ל.

סתירות בשיטת הרמב"ם בהרהור כדיבור

כ' הרמב"ם (הל' ברכות פ"ב ה"ד) דמי שאכל, ושכח ולא בירך ברהמ"ז, אם נזכר קודם שנתעכל המזון שבמעיו חוזר ומברך, ואם הוא מסופק אם בירך, חוזר ומברך, והוא שלא נתעכל המזון שבמעיו. והקשה הפמ"ג (פתיחה להל' ברכות אות ב'), כיון שהרמב"ם ס"ל דהרהור כדיבור דמי, למה פסק דבספק יחזור ויברך, הול"ל שיברך בהרהור ואז לא יעבור בספק "לא תשא", אבל מתרצים דיש לחלק טובא, דהרי בספק בירך ברהמ"ז דאורייתא, הא קיי"ל ספק דאורייתא לחומרא ולכן חייב לברך בפה, דהא דהרהור כדיבור דמי הוא רק בדיעבד, משא"כ בברכות שהן מדרבנן, וספק דרבנן לקולא, לכן כיון שאינו יכול לברך מספק פסק הרמב"ם שיהרהר הברכה. אלא דלפ"ז ק' למה הרמב"ם פסק (הל' ברכות פ"ד ה"ב) דאם נסתפק אם בירך המוציא אינו חוזר ומברך מפני שאינה מה"ת, מדוע לא פסק שיהרהר הברכה, אא"כ נאמר דהרמב"ם אינו פוסק הלכות שאינן מוזכרות בגמ'.
עכ"פ להלכה המ"ב פסק דהרהור לאו כדיבור דמי, עד כדי כך דס"ל דבשאר ברכות, אפילו אם כבר הרהר הברכה, מ"מ לכשיתאפשר יכול לסמוך לכתחילה על רוב הראשונים ולברך, ולפ"ז בנד"ד אפשר אין זו עצה שיהרהר ברכה"ת אחרי שינתו הראשונה, בפרט דברכה"ת דאורייתא כמבואר במ"ב (סי' מ"ז סק"א) בשם השאג"א.

סיכום לדינא

והנה להלכה נחלקו גדולי הפוסקים במי שהלך לישון במיטה לשעה או שעתיים אחרי הסעודת שבת, ואח"כ למד לשלש או ארבע שעות כשהיה רענן: א. הקרן לדוד והערוה"ש ומרן הגרשז"א זצ"ל פסקו שלא יברך עד שיקום בבוקר אחרי שינתו השניה. ב. בשו"ת מנחת יצחק כתב שיברך בהרהור, או שיברך בלי שם ומלכות. ג. מרן הגריש"א זצ"ל פסק כשיטת המהרש"ם, שאחרי השינה הראשונה יברך ברכה"ת ויכוון לפטור רק עד השינה השניה, ואז יוכל לברך שנית אחרי השינה השניה, והסביר, דאם המ"ב פסק דהישן ביום לא הפסיד אם יברך ברכה"ת, ק"ו אם ישן בתחילת הלילה דהמברך לא הפסיד (הובא בספר מנשים באהל להג"ר עזריאל אויערבאך שליט"א עמוד צ"ד), אבל מרן החזו"א זצ"ל פסק דהישן כמה שעות על מטתו בבגדיו, אפילו בלילה, אינה שינת קבע אלא שינת ארעי.

לכן למעשה, בשאלה השניה אין לברך עד הבוקר, ואם רוצה להחמיר, כשמתעורר בלילה משינתו הראשונה אחרי שעה, יהרהר הברכות בלבו, ואפילו אם אינו חייב לברך לא יעבור על "לא תשא" כמבואר בפמ"ג ובגן המלך (אמנם גם בזה נחלקו גדולי הפוסקים ואכמ"ל). אם בתחילת הלילה הוא לובש בגדי שינה כשהולך לישון על מטתו לשעה או שעתיים, יש מקום לברך, אבל לפי הקרן לדוד גם בכה"ג לא יברך כיון דהשינה הראשונה נחשבת כשינת ארעי כאשר הוא מתכוון ללכת לישון עיקר שינת הלילה אח"כ. לפ"ז בשאלה הראשונה, שישן שינה של כמה שעות עד זמן רב אחרי חצות, עדיף שיברך ברכה"ת, ויכוון שברכתו רק יפטור מה שילמוד עד שיקום משינתו השניה.